

RIVOJLANGAN MAMLAKATLADA INVESTORLAR UCHUN SOLIQ IMTIYOZLARI

Shodmonov Davron Mamatmurod o'g'li

Toshkent davlat yuridikuniversiteti

“Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik” fakulteti 3-kurs talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada dunyo mamlakatlarida chet ellik investorlar uchun yaratilgan imkoniyatlar, harakatlar va soliqlar imtiyozlari haqida, undagi kamchiliklar va rivojlanish istiqbollari va kelajakdagi ushbu soha bo'yicha rejaları haqida izchil tahlil qilingan. Ushbu chet el mamlakatlarining investorlarga yaratilgan soliq imtiyozlari bo'yicha imtiyozlarini biz rivojlangan mamlakatlar misolida tahlil qilindi. Soliq imtiyozlarini rivojlangan mamlakatlar hisoblangan Buyuk Britaniya va Yaponiya misolida tahlil qildik. Ushbu tahlil davomida ushbu davlatlardagi kamchiliklarga va ularning yutuqlarini izchillik bilan tahlil qilindi, bu yutuqlarning sababi, harakatlari turli ma'lumotlar va statistik jadvallar ochib berilgan va shu bilan bir qatorda ushbu mamlakatlarning soliq imtiyozchilik yutuqlarini esa O'zbekiston respublikasida joriy qilish va o'zlashtirish masalalari ham ko'rib chiqildi. Keltirilgan mavzuni o'rganish va tahlil qilish mobaynida esa chet el olimlarining fikrlari, chet el qonunchiligi, maqolalar va keng foydalanildi. Shuningdek, mavzuni to'liq ochib berish uchun boshqa manbalardan ham havolalar keltirilgan. Maqolada chet el sarmoyadorlari uchun turli yengilliklar yaratish imkoniyatlari, soliq imtiyozlarini yaratish va soliq imtiyozlariga ixtisoslashtirilgan erkin iqtisodiy zonalar haqida ham o'rganilgan va ma'lumotlar keltirib o'tilgan.*

Mavzuni ochib berish davomida faqatgina yutuq va kamchiliklarga to'xtalmasdan davlatlarning kelajakdagi reja va maqsadlari ham o'rganilgan.

Annotation: *This article provides a coherent analysis of the opportunities, actions and tax incentives created for foreign investors in the countries of the world, its shortcomings and development prospects, and future plans in this field. Tax incentives of these foreign countries for investors were analyzed on the example of our developed countries. We have analyzed the tax benefits in the case of Great Britain and Japan, which are considered developed countries. During this analysis, the shortcomings of these countries and their achievements were consistently analyzed, the reasons for these achievements, the actions of various data and statistical tables were disclosed, and at the same time, the issues of introducing and absorbing the achievements of these countries in the Republic of Uzbekistan were also considered. During the study and analysis of the cited topic, the opinions of foreign scientists, foreign legislation, articles were widely used. References from other sources are also provided to cover the subject in more detail. The article also explores and provides information on the possibilities of creating various reliefs for foreign investors, creation of tax incentives and free economic zones specialized in tax incentives.*

During the presentation of the topic, the future plans and goals of the countries were also studied, not only on achievements and shortcomings.

Абстрактный : *В данной статье проводится последовательный анализ возможностей, действий и налоговых льгот, созданных для иностранных инвесторов в странах мира, его недостатков и перспектив развития, а также планов на будущее в этой области. На примере наших развитых стран были проанализированы налоговые льготы этих зарубежных стран для инвесторов. Мы проанализировали налоговые льготы в случае Великобритании и Японии, которые считаются развитыми странами. В ходе этого анализа были последовательно проанализированы недостатки этих стран и их достижения, раскрыты причины этих достижений, действия различных данных и статистических таблиц, и в то же время вопросы внедрения и усвоения достижений этих стран. В Республике Узбекистан. При изучении и анализе цитируемой темы широко использовались мнения зарубежных ученых, зарубежное законодательство, статьи. Также приводятся ссылки из других источников для более подробного освещения темы. В статье также исследуются и даются сведения о возможностях создания различных льгот для иностранных инвесторов, создания налоговых льгот и свободных экономических зон, специализирующихся на налоговых льготах.*

В ходе презентации темы также были изучены дальнейшие планы и цели стран, не только по достижениям и недостаткам.

Kalit soʻzlar: *solliq imtiyozlari , SEIS, JETRO, KOʻK, erkin iqtisodiy zona, NISA, investitsiya, logistika, axborot va kommunikatsiya.*

Keywords: *tax benefits, SEIS, JETRO, SME, free economic zone, NISA, investment, logistics, information and communication.*

Ключевые слова: *налоговые льготы, SEIS, JETRO, МСП, свободная экономическая зона, NISA, инвестиции, логистика, информация и коммуникации.*

Har bir davlatda soliqlar mavjud bu soliqlar mamlakatni moliyalashtirish, rivojlantirish, fuqarolarni ijtimoiy himoya qilish va boshqa turli xil maqsadlarda ishlatiladi. Har bir mamlakatda koʻplab solliq turlari mavjud. Bu soliqlar fuqarolarning qaysi sohada faoliyat yuritishi, uning maqomidan kelib chiqib undiriladi. Solliqlarni undirishda davlatlar baʼzi bir qiyinchiliklarga duch keladilar. **Birinchidan**, barcha ishlaydigan fuqarolar ham rasmiy ishda ishlamasdan, oylik maoshini ogʻzaki asosda kelishib olishadi va bu orqali daromad soligʻini toʻlashmaydi. Baʼzi korxonalarda esa **“qora hujjatlar”** yuritilib, unda oylik ish haqlari amaldagi berilayotgan summadan kam koʻrsatilib, soliqlardan qochiladi. **Ikkinchidan**, mamlakat boʻylab turli xil noqonuniy va davlat roʻyxatidan oʻtmagan korxonalar va tashkilotlar mavjud boʻlib, ular solliq toʻlamasdan daromad olishadi va bu orqali juda koʻp davlatga berilishi kerak boʻlgan summalar toʻlanmasdan qoladi. Baʼzi hollarda esa

fuqarolar rasmiy davlatga soliq to'laydigan katta do'konlar va bozorlarga bormasdan kichik va norasmiy do'konlardan savdo qilishadi va bu esa davlatning soliq siyosatiga putur yetkazadi, buning natijasida tadbirkor har bir sotgan mahsulotidan ko'proq foyda ko'radi. Fuqarolarga esa shaxsan buning yomon joyi yo'q ammo, bu soliq pullari davlat tomonidan ularning ijtimoiy ta'minoti va iqtisodiy rivojlanishiga sarflanishi haqida o'ylab ham ko'rishmaydi va hattoki bu rasmiy bozorlardan olingan narsalardan ularga soliq bonuslari haqida ham o'ylashmaydi. **Uchinchi**dan, davlat o'zining iqtisodiyoti va siyosatini yuksaltirish maqsadida chet ellik investorlarga turli xil soliq imtiyozlari beradi va bojxona to'lovlaridan ozod qiladi. Investorlar uchun soliq imtiyozlari borasida ham turli dunyoqarash va fikrlash mavjud. Ba'zi iqtisodchilar bu kabi harakatlarni qo'llab-quvvatlaydi va bu kabi harakatlar davlat iqtisodi va rivojiga katta hissa qo'shishiga ishonishadi. Bunda ular chet ellik tadbirkorlarga soliqlar kamaytiradi va amaliy yordamlar ko'rsatish yo'llari bilan ularni jalb qilishga harakat qiladilar. Ammo bu kabi harakatlar doimo natija beravermagan. Bundan tashqari ko'pgina fikrlarga ko'ra, asosan soliq imtiyozlari investorlarni jalb qilish uchun yagona yo'l emas, sarmoyadorlar sarmoya kiritayotgan davlatining boshqa ko'plab omillariga jumladan, iqtisodiyoti, siyosiy barqarorlik yoki demokratik shaffoflik, logistika jihatdan joylashuv va aholiga qarab ham baholashadi. Shu sababdan, soliq joriy etilishining o'zigina sarmoyadorlarni jalb qilmasligi ham mumkin[1]. Agarda ma'lum bir davlat hududida chet ellik shaxslar uchun soliqlar baland bo'lishi va imtiyozlar mavjud bo'lmasligi va bu holat esa soliqlardan qochish uchun qonun buzilishlar holatlari kuzatilishi ehtimollari ham mavjud. Buning oldini olish uchun soliqlarning kamaytirish yoki ba'zi imtiyozlarni berish bu kabi qonun buzilishlarning oldini olishga yordam bergan bo'lardi. Ammo soliq imtiyozlarining mavjudligi ham ba'zi hollarda investitsiyalarning oqimini ko'paytirishga katta ta'sir ko'rsatadi. Endigi navbatda, biz investorlar uchun qulay soliq tizimi va foydali shart-sharoitlar yaratgan mamalakatlarni tahliliy muhokama qilamiz.

Hozirgi kunda dunyo mamlakatlari o'z iqtisodiyoti va ijtimoiy salohiyati oshirish maqsadida chet ellik investorlarga turli xil soliq va harakat imtiyozlarini joriy qiladi. Bu harakatlar esa mamlakatning biznes va ishlab chiqarish salohiyatini oshiradi. Hozirgi kunda dunyo mamalkatlari ichida buyuk Britaniya o'z hududida biznes sohasi va davlatga investorlarni jalb qilish uchun katta harakatlar amalga oshirmoqda va shu sababli hozirgi kunda biznes olib borish uchun juda qulay mamlakatlardan biriga aylanib turibdi.

Britaniya o'z hududida investorlar uchun qulay imtiyozlar sharoitlarini yaratgan. Bu sharoitlar asosida investorlar oqimi ham kengaygan. Bundan yuqori sarmoyadorlarning oqimiga mamlakatdagi yuqori demokratik erkinliklar, yaxshi siyosiy vaziyat, qulay logistik imkoniyatlarni misol qilsak bo'ladi. Chunki yuqorida aytib o'tganimizdek investorlar uchun faqatgina soliq imtiyozlari muhim emas balki, ushbu davlatning siyosiy tuzumi, joylashgan hududi va boshqa imkoniyatlariga ham e'tibor beriladi. Investorlar investitsiya kiritayotgan mamlakatdagi biznes faoliyatining kafolatiga, ertangi kunining ishonchligiga qarab pul tikishadi. Shu sababli davlatlar soliq imtiyozlariga va investitsiyaning kafolatini

ta'minlashga harakat qiladi. Chunki, investitsiya shu mamlakat kelajagining rivoji va fuqarolarining farovonligi uchun amal qiladi.

Hozirgi kunda Britaniyada investorlar uchun asosan investorlar foyda olishi mumkin bo'lgan ikki xil sxemalar mavjud; Enterprise [EIS- korxonalar investitsiya tizimi] va Seed Enterprise Investment Scheme [SEIS- urug'lik korxonalarining investitsiya tizimi].

Korxonalar investitsiya tizimi[EIS]

Ushbu tizim Britaniyada 1994-yilda tashkil qilingan bu soliq tizimi yangi tashkil qilingan va korxonalar va kompaniyalarni qo'llab quvvatlash va amaliy yordam ko'rsatish kabi asosiy maqsadlarni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan. Ushbu tizimga ko'ra, investitsiya kiritgan sarmoyador birinchi yildanoq daromad solig'ining aksiyalar qiymatiga binoan 30 foiz miqdorida soliqlardan yengilliklar ega bo'lgan [2]. EIS lar investorlar uchun birinchi yilgi investitsiyalari uchun 30 foizgacha berilgan imtiyozlari o'z davri uchun juda katta imtiyoz hisoblangan. Agarda ushbu holatda investorlar 1 million funt sterling miqdorida investitsiya kiritadigan bo'lsalar, ushbu holatda kompaniya yuqori texnologiya va yuqori bilim talab qilinadigan kompaniya bo'lsa, yuqoridagi 30 foizlik soliq imtiyozlari yarim baravargacha ko'tarilishi ham mumkin, bu qoida esa katta miqdordagi investitsiyalar va yuqori texnologik kompaniyalarni Britaniya bozoriga kirishi qulay va daromadli sohaga aylantirdi.

Korxonalar investitsiyalari sxemasi va Urug'lik kompaniyalarining investitsiya tizimi va ijtimoiy investitsiyalar uchun soliq imtiyozlari to'g'risidagi 2018 yil may oyida tuzilgan investitsiya mablag'larini qo'lga kiritgan sohalar haqida statistika va tahliliy ma'lumotlar keltirilib o'tilgan.

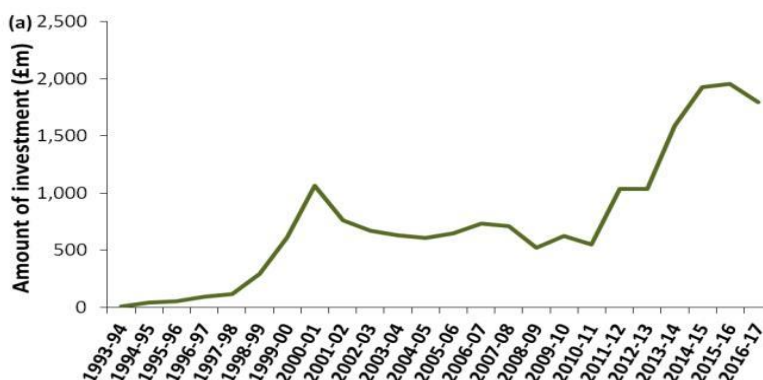
Korxonalar investitsiyalari sxemasi

- **EIS tatbiq qilingan 1994-yildan beri 2016-2017-yilga qadar 27 905 ta korxonalar chet el sarmoyasini olgan va bu mablag'lar 18 milliard funt qilgan;**
- **2016-2017-yillarga kelib esa 3 470 ta korxonalar sarmoyalarga ega chiqqan va kiritilgan mablag'larning jami 1.797 milliard funt sterlingga yetadi;**
- **2015-2016 yillarda esa 3545 ta kompaniya 1.954 milliard funt sterling mablag'larni o'z rivoji hisobida qabul qilgan;**
- **2016-17 yillarda axborot va kommunikatsiya sohasidagi kompaniyalar EIS tizimi bo'yicha 669 million funt sterling miqdorida investitsiyani o'zlashtirgan va bu ko'rsatgichlar ushbu yildagi sarmoyalarning 37 foizini o'z ichiga oladi [3].**

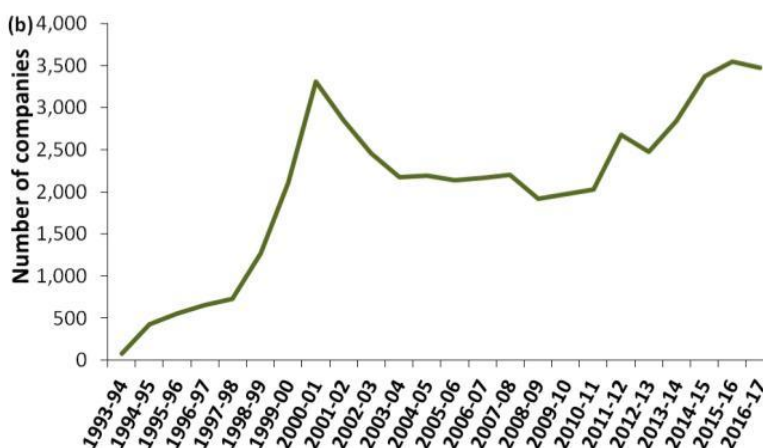
Bu davrdagi tashkil qilingan korxonalarining 67 foizi London va Janubi-Sharqiy hududlarda tashkil qilingan. Bundan ko'rinadiki ushbu hududlar biznes qilish uchun qulay va shu sababli investorlarni shu hududlar ko'proq jalb qilgan. Yuqorida berilgan hisobotga EIS ishga tushgan davrdan boshlab yangi tashkil qilingan korxonalar deyarli 28 mingtani tashkil qilganligini kuzatishimiz mumkin. Bu raqamlar juda katta raqamlardir va birgina shu raqamlarga tayanib EIS orqali ko'plab korxonalar tashkil topgani, mamlakat iqtisodiyotiga katta hissa qo'shilganligini bilib olishimiz mumkin.

Quyidagi beriladigan a jadvalga ko'ra 1994-1994-yildan 2016-2017-yilgacha EIS tizimi bo'yicha qabul qilingan sarmoya miqdorlarini ko'rishimiz mumkin

Keltirilgan raqamlar funt sterling miqdorida keltirilgan.

Endigi beriladigan b jadvalga ko'ra, 1993-1994-yildan 2016-2017-yillar oralig'idagi har yilgi sarmoya kiritilgan korxonalar raqami keltirilgan.

Yuqoridagi berilgan grafiklarga ko'ra, EIS tizimi davlat iqtisodiga katta hissa qo'shgan. Natijalar 2010 yildan boshlab muttasil ko'tarilib borgan. 2016-2017-yillada investitsiyalar miqdori biroz pastlagan bo'lishiga qaramasdan, natijalar iqtisodiy o'sishni ta'minlab bera olishini ko'rishimiz mumkin.

Britaniya soliq imtiyozlari tizimida yana bir tizim bo'lib, u ham o'ziga xos afzalliklarga ega. **Seed Enterprise Investment Scheme, yoki SEIS tizimi ham mavjud bo'lib, u 2012-yilda hukumat tomonidan Britaniyada soliq to'laydigan subyektlar uchun dastlabki bosqichda tashkil qilingan korxonalariga sarmoya kiritish uchun rag'bat sifatida tashkil qilingan [4].** SEIS o'zining tarkibiga soliq imtiyozlari, kompaniya aksiyalariga ega chiqish, soliqlarni to'lashni bir yil oldinga yoki bir yil keyinga to'lash va boshqa imtiyozlarni qamrab oladi. SEIS EIS ga qaraganda kattaroq kompaniyalarni o'z ichiga oladi. EIS soliq tizimi ham

yangi korxonalarni qo'llab quvvatlashga qaratilgan va imtiyozlari EIS ga qaraganda nisbatan ko'proq. SEISga munosib bo'lish uchun investorlar individual ravishga tegishli organga murojaat qilishi va agarda osha kompaniya loyiq deb topilsa unga SEIS imtiyozlari beriladi, agarda unga loyiq deb topilmasa investorlar imtiyozsiz qolishlari mumkin.

SEISga ega chiqish uchun quyida bir qancha davlat tomonidan qo'yilgan talablar keltirilgan.

- Korxonalar yoki kompaniyalar ishchilari 25 tadan ko'p bo'lmasligi;
- Kompaniyalar yoki korxonalar yalpi aktivlarining miqdori 200 000 funt sterling ortiq bo'lmasligi;
- Korxonalar yoki kompaniyalar SEIS bo'yicha 150 000 mingdan ko'p sarmoya olmagan bo'lishligi lozim bo'lgan [5].

Investorlarning soliq imtiyozlari 50 foizgacha yetishi mumkin. Bu degani agarda siz SEIS bo'yicha 100 ming funt sterling sarmoya qilgan bo'lsangiz 50 ming funt imtiyoz olishingiz mumkin degani, agarda siz qayta investitsiyasi muvaffaqiyatli amalga oshirsangiz 50 foizlik imtiyozga 14 foizlik imtiyoz qo'shiladi va natijada sizning soliq imtiyozlaringiz 64 foizli natijaga yetadi. Bu qoida esa sarmoyadorlarni bitta sarmoya bilan cheklanmasdan va qayta sarmoya kiritishga undaydi va rivojlanishni ham ta'minlaydi.

SEIS bo'yicha investorlarga ham ba'zi cheklovlar o'rnatilgan bo'lib, ular quyidagilardan iborat;

- Siz sarmoya kiritgan korxonaga 100 ming funt sterlingdan ortiq sarmoya kiritishingiz mumkin emas;
- Siz o'zingiz sarmoya kiritgan kompaniyaga xodim, ta'sischisi, menedjer va boshqa holatlar bilan aloqador bo'la olmaysiz;
- Siz investitsiya kiritgan korxonangizning faqatgina 30 foizlik ulushiga ega chiqishingiz mumkin;
- Kompaniyalar aktivlariga faqatgina 3 yilgacha o'zingizda saqlab qolishingiz mumkin.

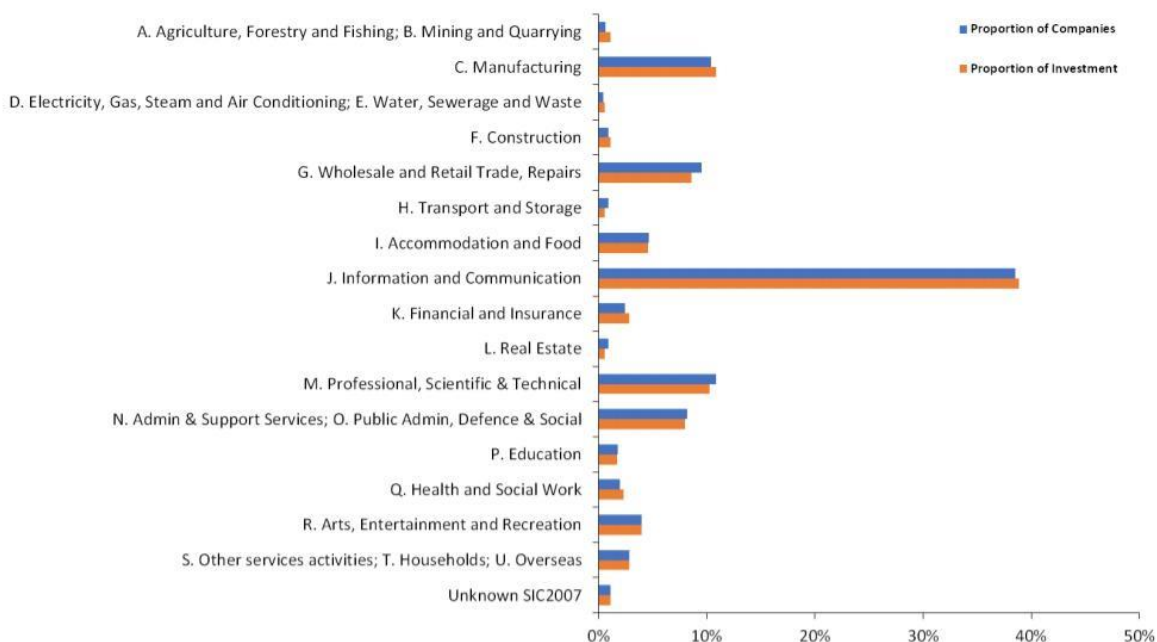
Yuqorida keltirilgan ba'zi cheklovlar investorlar uchun cheklov sifatida qabul qilinishi mumkin ammo, bu kabi cheklovlar davlatning o'z bozorini himoya qilish, kompaniyalar boshqaruvini mahalliy lashtirishni tezlashtirish uchun qilingan to'g'ri va oqilona harakatlardir.

2016-2017-yillarda SEIS tizimi orqali 2260 ta korxonalar moliyalashtirgan. Tizim orqali 175 million funt sterling miqdorida investitsiyalar o'zlashtirilgan. Ammo ushbu natijalar 2015-2016-yillardagi natijalardan biroz past hisoblanadi. Ushbu yillarda 2405 korxonalar jami hisobda 182 million funt sterling mablag' yig'gan. Bu mablag' va natijalar kelgusida yuqorilashi ehtimoli katta chunki rivojlanishlar davomiy tarzda amalga oshirilmogda [6]. 2016-2017-yillarda ushbu kompaniyalarning ichidan 1700 dan ko'prog'i ilk marotaba SEIS tizimi bo'yicha daromad oldi, buning natijasida esa kompaniyalar 148 million funt sarmoya olishdi. Sarmoyalar asosan London va Janubi-Sharqiy hududlarga to'g'ri keladi, 2016-2017-yillardagi investitsiyalarning 63 foizini ushbu hududlardagi kompaniyalar

olgan. Investitsiyalarning asosiy 1ismi **axborot va kommunikatsiya** texnologiyalariga yo'naltirilmoqda. Birgina 2016-2017-yillard SEIS bo'yicha sarmoyalarning 39%i ushbu sohaga yo'naltirilgan, bu raqamlar esa 68 million funtni tashkil etadi.

Quyidagi jadvalda 2016-2017-yillarda qaysi sohaga sarmoyalar kiritilganligi keltirilib qo'yilgan:

Yuqoridagi berilgan grafikga binoan, SEIS tizimi bo'yicha ham EIS tizimidagi kabi

axborot va kommunikatsiya texnologiyalariga kiritiladigan sarmoyalarning miqdori boshqa sohalarga nisbatan ko'proq hisoblanadi.

O'zbekistonda ham chet el investorlari uchun turli imtiyozlar belgilangan. Misol uchun, To'g'ridan-to'g'ri xususiy xorijiy investitsiyalarni jalb etishni rag'batlantirish borasidagi qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risidagi prezident farmoniga ko'ra;

- 300 ming AQSh dollaridan 3 milliongacha bo'lgan summaga 3 yil muddatgacha;
- 3 million AQSh dollardan ortiq va 10 milliongacha bo'lgan summaga 5 yil muddatgacha;
- 10 million AQSh dollaridan ortiq bo'lgan summalar va esa 7 yil muddatgacha soliq imtiyozlari berilishi belgilangan [7].

Ammo, O'zbekiston qonunchiligiga binoan Buyuk Britaniyadagi kabi imtiyozli soliq tizimlari mavjud emas, iqtisodiy holatlar ham qoniqarli darajada ham emas. O'zbekiston agarda Britaniyaning tajribasi qo'llasa, bu albatta juda yaxshi natija berishi mumkin. Agarda chet el sarmoyasi uchun aniq tartibdagi va aniq belgilangan soliq imtiyozlari aniq ishlab chiqilsa va turli dasturlar tatbiq qilinsa, investitsiya oqimlarini yanada takomillashtira olishi mumkin.

Dunyo davlatlari doirasida investorlarga yaratilgan imtiyozlar bo'yicha Osiyo davlatlari ham ancha qulay bo'lgan soliq imtiyozlarini taklif qilishadi. Bunday davlatlardan biri rivojlangan, dunyoning uchinchi iqtisodi hisoblangan Yaponiyadir. Yaponiyada

yaratilgan sarmoyalar uchun qulay takliflar va imtiyozlar, ilg'or texnologiyalarni qo'llab quvvatlash, ularga katta mablag'lar ajratish, yaxshi tashkil qilingan soliq siyosati, demokratik jamiyat va korrupsiya darajasining pastligi, 130 millionga yaqin iste'molchilar, qulay logistik joylashuv investorlarni Yaponiya bozoriga kirishga undaydi.

Yaponiya iqtisodiyoti ancha yillardan buyon barqaror rivojlanish tendensiyasi va ega **Jahon bankining** 2021-yilgi ma'lumotlarigako'ra Yaponiya 5 trillion AQSh dollarlik YAIMga ega va bu dunyo bo'yicha AQSh va Xitoydan keyingi natijadir [8]. Yaponiyaning 2017-yildagi tashqi to'g'ridan to'g'ri sarmoyalari 10 milliard dollarni tashkil qilgan. Bu natija YAIMga va boshqa davlatlarga nisbatan ancha sust harakatlarning omili hisoblanadi. Hattoki BMT Yaponiyani 2017-yilga eng ko'p sarmoya kiritiladigan davlatlar 20 qatoridan ham chiqarib yubordi. Bu holatlar sarmoya kiritilishiga nisbatan e'tiborning kamayishi va qonunchilikdagi imtiyozlarning kamligi bilan izohlanadi. 2007-2008-yillarda Yaponiya rekord darajadagi investitsiyalarni qabul qilib oldi ammo, 2008-yildagi inqirozdan so'ng esa investitsiya miqdori sezilarli darajada kamaydi. **Yaponiyada faoliyat olib borayotgan kompaniyalar turli to'siqlarga ham duch kelishadi. Ularning fikriga ko'ra, biznes uchun bo'lgan yuqori harajatlar, qat'iy litsenziyalash tartibi, yuqori soliq stavkalari va tartibga solish tizimlari og'irligidan aziyat chekishadi. Qo'shimchasiga madaniyat umuman boshqaligi va tilning og'irligi ham ularga qiyinchiliklar tug'diradi [9].** Ushbu belgilar esa sarmoyadorlarning harakatlarini cheklaydigan va qiyinchilik tug'diradigan omillardir. Ushbu harakatlardan so'ng Yaponiya iqtisodiyotni jadal rivojlantirishga kirishdi, investitsiyalarni qo'llab quvvatlash uchun harakatlarni amalga oshirdi. Ushbu harakatlardan so'ng 2018-yilning o'zidayoqyillik iqtisodiyot miqdori 6 trillion dollardan oshdi. Ushbu raqamlar orasida albatta investitsiyalar ham katta rol o'ynaydi.

JETRO tashkiloti Yaponiyaning tashqi savdo tashkiloti hisoblanib, Yaponiyaga investitsiya kiritish va olib kelish bilan ham shug'ullanadi. Bu tashkilot Amerika va Yevropa davlatlarida Yaponiyadagi imkoniyatlar va investorlarga beriladigan imkoniyat va imtiyozlarni tanishtiradi va investitsiyalarni jalb etishga mas'uldir. Yaponiyada iqtisodining asosiy qismini **KO'K(kichik va o'rta korxonalar)**lartashkilot etadi. Ular Yaponiya bo'ylab 3,5 milliontani tashkil etib, umumiy kompaniyalarning 99,7 foizini tashkil etadi. Ushbu korxonalarga sarmoya kiritish usuli ham qulay tashkillashtirilgan va imtiyozlarga ega. **KO'Kning ishlab chiqarishi uchun sarmoya kiritayotgan kompaniyalar ma'lum toifadagi texnika vositalari va vositalarini sotib olishi uchun imtiyozlar beriladi. Ular 30 foizlik amortizatsiya stavkasi yoki 7 foizlik soliq krediti, korporativ soliq majburiyatlarining 20 foizigacha bo'lgan miqdordagi soliqlardan ozod bo'lishi mumkin [10].** Yuqoridagi imtiyozlar esa sarmoyadorlarni KO'Klarga sarmoya kiritishni qulay qiladi va korxonalarining texnik jihatdan yangilanishiga ham olib keladi. Yaponiya ilg'or texnologiyalarni ham qo'llabquvvatlaydi. Yaponiyaning ilmiy-tadqiqot ishlari bo'yicha soliq imtiyozlari rejimi esa kompaniyaning korporativ solig'ini 6-14% gacha kamaytirishga imkon beradi [11]. Bu kabi imkoniyatlar ham investorlarni o'ziga jalb etadi. Shu sababli

ham Yaponiyada ilg'or texnologiyalar bo'yicha yangiliklar ko'p amalga oshiriladi va qo'llab quvvatlanadi.

Yaponiyaning investorlarga yaratilgan afzalliklaridan biri bu **erkin iqtisodiy zonalaridir**. Shu kabi hududlar Yaponiyada 22 ta bo'lib, ular aeroportlar, vokzallar va portlar oldida joylashgan bo'lib, mahsulotni tashish, olib kelish, eksport qilish uchun qulay hududlarda tashkil qilingan. Bu zonalar turli ishlab chiqaril bosqichlari uchun imtiyozlar mavjud jumladan tashqi investorlar uchun quyidagi imtiyozlar mavjuddir;

• **Yaponiyaning erkin iqtisodiy zonalariga qo'shilgan investorlar ishlab chiqarishdagi import qilinadigan maxsulotlari va reeksport qilinadigan tovarlar uchun tariflar o'ng 100 foizigacha va shu bilan birga ichki iste'mol soliqlaridan 100 foizigacha**

• **Omonatga iqtisodiy zonasida faoliyat yuritadigan kompaniyalar uchun esa olinadigan daromad solig'ining 30 foizi 10 yillik muddatga korporativ soliqlardan ozod qilinadi [12] .**

Bundan tashqari qo'shimcha bir qancha imtiyozlar ham mavjud. Jumladan, past foiz miqdordagi kreditlar, ko'chmas mulk sotib olish va mulk solig'idan ozod bo'lish va boshqa davlat mablag'lari hisobidan turli xil imtiyozlarga ega chiqish kabi imtiyozlardir. Bu kabi imtiyozlar sanoat zonalariga chet el sarmoyalarini va tadbirkorlarini jalb etishini tezlashtiradi va iqtisodiy o'sishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Kelajakdagi rejalar.

Yaponiyada **NISA**(NISA Nippon Individual Savings Account) soliq tizimi mavjud bo'lib, Yaponiya moliya institutlarida xorijiy investitsiyalarni 2042-yilgacha olingan daromadlaridan undiriladigan soliqlardan ozod qilishni nazarda tutadi.

Shuningdek Yaponiya bosh vaziri Kishida 2022-yildagi NewYork fond birjasida so'zga chiqdi va unda mamlakatga investorlarni jalb qilish va bunda NewYork fond birjasi muhim rol o'ynashi haqida so'z yuritdi. Uning ta'kidlashicha kelajakda Kishida shuningdek, Yaponiya boshlang'ich biznes uchun muhitni yaxshilash uchun soliq imtiyozlarini kengaytirishini aytdi [13] . Bu esa yangi tashkil etilayotgan KO'klar va kompaniyalar uchun sarmoya kiritishni yanada qulaylashtiradi.

Chet el investorlarini jalb qilish va ularning sarmoyalarini o'zlashtirish sohasidagi Yaponiyaning tajribasini O'zbekistonda ham joriy qilish mamlakatning iqtisodiyotiga juda katta ijobiy ta'sir qilishi mumkin. Yaponiyadagi kabi tashqi savdo tashkiloti JETRO kabi tuzilma tashkil qilish va shu tashkilot investitsiya makonlarini topilish va investorlarni jalb qilish sohasida harakatlari olib borilishi O'zbekistonda ham katta natija berishi mumkin. Sanoat zonalarini ko'paytirish va tashkil qilish ulardagi soliq, logistika qonunchilik sohasini ham takomillashtirish va unda Yaponiya tajribasini o'zlashtirish ham davlatimizga ancha foyda bo'lishi mumkin.

Xulosa o'rnida, ushbu maqolada chet el mamlakatlarida investorlar uchun yaratilgan soliq imtiyozlari haqida muhokama qilingan. Soliq imtiyozlari nima, uning maqsadi, vazifalari haqida so'z yuritilgan. Soliq imtiyozlariga bog'liq masalalar, soliq imtiyozlarini

rivojiga hissa qo'shadigan olmillar muhokama qilingan. Soliq imtiyozlarini hozirgi kundagi tendensiyasi, tariflarini Buyuk Britaniya va Yaponiyaning investorlar uchun yaratilgan soliq tizimlarini o'rganish orqali tahlil qilingan. Ushbu maqola ma'lumot va mutaxassislarining fikri va dalillariga asoslangan va maqola o'z sohasida o'ziga xos muhim jihatlarga ega. **Birinchi**dan, maqolada investorlarni jalb qilish uchun soliq imtiyozlari bilan bir qatorda rivojlantirilishi lozim bo'lgan soha va harakatlar haqida muhokama qilingan, ushbu harakatlarni amalga oshirish orqali soliq imtiyozlari yanada foydaliroq bo'lishi, sarmoyadorlar uchun yanada foydali bo'lishi haqida tahlil qilingan. **Ikkinchi**dan, tegishli davlatlardagi soliq tariflari va investorlarga berilgan imtiyozlar, ularning amal qilish muddatlari, darajalari, foydali va salbiy tomonlari muhokama qilingan. Erkin iqtisodiy zonalar va ularning qulayligi va undagi imkoniyatlar ham muhokama qilingan. **Uchinchi**dan, yuqorida keltirilgan soliq imtiyozlarini g istiqbollari va kelajagi, tegishli davlatlarning kelajakdagi rejaları shuningdek, chet el tajribasini O'zbekistonda ham joriy qilish o'zlashtirish masalalari ham keng miqyosda tahlil qilingan. Ushbu maqola chet ellik investorlarga yaratilgan soliq imtiyozlari va ularni qilish, ushbu sohani rivojlantirish uchun katta ahamiyatga egadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR;

1. International Monetary Found. Tax Policy for Developing Countries. Vito Tanzi, Howell Zee. © 2001 International Monetary Fund. March 2001
Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/issues/issues27/>
2. **GCV .What tax reliefs area available when investing in UK startups?** Craig Peterson . 9 Oct 2018 · 4 min read · Updated on 31 Aug 2022
Available at : <https://www.growthcapitalventures.co.uk/insights/blog/what-tax-reliefs-are-available-when-investing-in-uk-startups>
3. Seed Enterprise Investment. Scheme And Social Investment Tax Relief. May 2018. Statistics on Companies raising funds
Available at : https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/710986/May_2018_Commentary_EIS_SEIS_SITR_National_Statistics.pdf
4. ANGELS DEN. Seed Enterprise Investment Scheme (SEIS) Tax Relief
Available at: <https://www.angelsden.com/seis-tax-relief/>
5. ANGELS DEN. Seed Enterprise Investment Scheme (SEIS) Tax Relief
Available at: <https://www.angelsden.com/seis-tax-relief/>
6. Seed Enterprise Investment . Scheme And Social Investment Tax Relief. May 2018. Statistics on Companies raising funds

Available at :
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/710986/May_2018_Commentary_EIS_SEIS_SITR_National_Statistics.pdf

7. O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTININGFARMONI. TO'G'RIDAN-TO'G'RI XUSUSIY XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB ETISHNI RAG'BATLANTIRISH BORASIDAGI QO'SHIMCHA CHORA-TADBIRLAR TO'G'RISIDA qonunchilik milliy bazasi:
<https://lex.uz/docs/-555778>

8. THE WORLD BANK. All Countries and Economies
Available at :
https://data.worldbank.org/indicator/Ny.Gdp.Mktp.Cd?most_recent_value_desc=true

9. Investing in Japan. ByShinyaTagoandYuukiMutou, IwataGodoLaw Office (First Law International Board Member Firm) .Law state dasat 01 Feb 2019 • Japan
Available at : [https://content.next.westlaw.com/practical-law/document/lc736bc47ad2311e498db8b09b4f043e0/Investing-in-Japan?viewType=FullText&transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://content.next.westlaw.com/practical-law/document/lc736bc47ad2311e498db8b09b4f043e0/Investing-in-Japan?viewType=FullText&transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true)

10. Start Your Business In Europe. Japanforeign Investment incentives

Available at: <https://www.worldwide-tax.com/japan/japan-investment.asp>

11. Building better working world.BrayanSmit. How jurisdictions in Asia-Pacific invite businesses from around theworld

Availableat: https://www.ey.com/en_gl/tax/how-jurisdictions-in-asia-pacific-invite-businesses-from-around-the-world

12. Healthy consultants. Global business setup experts

Available at:<https://www.healyconsultants.com/japan-company-registration/free-zones/>

13. The Manichi. PM Kishida pitches Japan's permanent investment tax break at N.Y. bourse. September 23, 2022 (MainichiJapan)

Available at:
<https://mainichi.jp/english/articles/20220923/p2g/00m/0bu/011000c>